

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI • 2025

EĞİTİM KURUMLARINA YÖNETİCİ SEÇME SINAVI (EKYS)

MÜDÜR
ve
MÜDÜR
YARDIMCILIĞI
KONU ANLATIMLI

Soruların çözümlerine,
kitabın baskı tarihinden
sonraki güncellemelere ve
konulardaki ek formlara erişebilmek
için QR kodu okutunuz.

PEGEM AKADEMİ

Komisyon

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI EĞİTİM KURUMLARINA YÖNETİCİ SEÇME SINAVI (EKYS) MÜDÜR VE MÜDÜR YARDIMCILIĞI KONU ANLATIMLI

ISBN 978-625-6135-09-3

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevdir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

19. Baskı: 2024, Ankara

Yayın-Proje: Pegem
Dizgi-Grafik Tasarım: Tolga Durğun
Kapak Tasarımı: Pegem

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.
No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

ÖN SÖZ

Değerli Okuyucularımız;

EKYS Konu Anlatımlı yayınıımız, 4 Ocak 2024 tarihinde yayımlanan sınav ilanındaki konular kapsamında, alanında uzman yazar komisyonumuz tarafından hazırlanmıştır. Yeni yayımlanan sınav ilanı ile birlikte yeni konu eklenmesi durumunda, ilgili konular dış kapakta yer alan QR kod linkinin güncelleme kısmına eklenecektir. Yayınımızda yer alan bazı soruların çözümlerine, baskı tarihinden sonraki güncellemelerine ve konulardaki ek formlara erişebilmek için dış kapakta yer alan QR kodu okutunuz. Yayınımızdaki konularda teorik çerçeve net bir şekilde çizilmiş, çözümlü ve cevaplı testler ile pratiğe ilişkin çok sayıda örneğe yer verilmiştir. Anlatılan konuların zihinde somutlaşması için konuların arasına yazar notları, şemalar ve tablolar da eklenmiştir. Bazı bölümlerde daha önceki sınavlarda sorulmuş olan soru ve çözümler, ilgili konuların arasına yerleştirilmiştir. Okuyucuların toplam iş yükü gözetilerek, öz ve net bilgilerden uzaklaşmadan, güncel ve çalışmalarını pekiştirecek yöntemleri sunmak amacıyla özenle hazırlanan bu yayınınızın sınava hazırlanan siz değerli okuyucularımıza katkı sağlamasını diliyoruz. Kitaba ilişkin sorularınızı pegem@pegem.net adresine e-posta yoluyla ya da 0538-5949240 numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

PEGEM Akademi Yayıncılık

Bilindiği üzere, 4/07/2018 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 477 Sayılı Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de (KHK), Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne yönelik “Bakanlar Kurulu, Başbakan vb.” ibarelerine yönelik düzenlemeler yer aldı. Söz konusu düzenlemeyle;
“Yürütme maddeleri MADDE 72 – (1) Yürürlükte bulunan kanun ve kanun hükmünde kararname ile 10/5/2018 tarihli ve 7142 sayılı Kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnamelerin yürütme maddelerinde Bakanlar Kurulu ve bakanlara yapılmış olan atıflar Cumhurbaşkanına yapılmış sayılır.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Genel Kültür

Tarih	1
Coğrafya	75
Temel Yurttaşlık Bilgisi	161
Türkiye ve Dünya ile İlgili Genel Kültürel ve Güncel Sosyoekonomik Konular	174

2. BÖLÜM

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	191
---	-----

3. BÖLÜM

Değerler Eğitimi	289
-------------------------------	-----

4. BÖLÜM

Eğitim ve Öğretimde Etik	310
---------------------------------------	-----

5. BÖLÜM

Eğitim Bilimleri

Eğitim Yönetimi ve Denetiminin Kuramsal Temelleri ve Süreçleri	333
Eğitim Yöneticilerinin Yeterlik Alanları	358
Eğitimde İnsan Kaynakları Yönetimi	373
Eğitim ve Öğretim Uygulamaları	383
Okul Güvenliği, Sağlığı ve Kriz Yönetimi	400
Okullarda Rehberlik ve Özel Eğitim Hizmetleri	412
Eğitimde Program Geliştirme	429
Okul Yönetiminde Ölçme ve Değerlendirme	447

6. BÖLÜM

Mevzuat

1982 Anayasası	508
Temel Hak ve Hürriyetlerle İlgili Genel Hükümler	514
Yasama	537
Yürütme	559
Yargı	570
İdare	584
222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu	590
657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu	602
1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu	646
3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun	661
4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun	665
4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu	675
5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu	696
5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu	723
1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin On Birinci Bölümünde Yer Alan Hükümler	742

1. BÖLÜM

GENEL KÜLTÜR

TARİH

OSMANLI DEVLETİ VE ÖNCESİNDE TÜRK DEVLETLERİNDE
KÜLTÜR VE UYGARLIK TÜRK EĞİTİM TARİHİ

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

Devlet Yönetimi

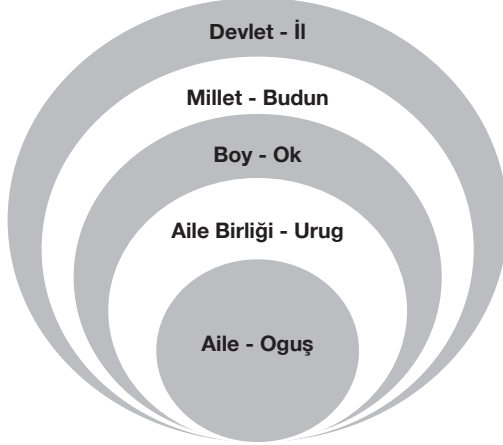
Göçebe hayat devletin “**boylar federasyonu**” biçiminde örgütlenmesini zorunlu hâle getirmiştir. Göçebe yaşam süren boyları idare etmek zordur. Bu sebeple boylar iç işlerinde serbest dış işlerinde devlete bağlı hâle getirilmiştir. Göçebe yaşam Türklerde teşkilatçı kültürün de gelişmesini sağlamıştır.

Türk devletlerinin dayandığı dört temel esas;

- **Uluş** (ülke),
- **Oksızlık** (bağımsızlık),
- **Kün** (halk),
- **Töre** (kanun)

şeklinde dir.

Türklerde devlet, “**il**” (el) olarak tanımlanmıştır. Devlet: **Budun** (millet), **boy** (bod-ok), **urug** (sülale) ve **oguş-lardan** (aile) oluşur. “**Budun**” devletin **kurucusu** ve temel unsurudur. En küçük siyasi birim ise “**boy**”dur.

Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılan yönetim yetkisine “**kut**” denilir. “Kut”, dünyayı yönetme gücünü ifade eder. Hunlarda **Tu-ku**, Kök Türklerde **Aşina** ve Uygurlarda **Yağlakâr** aileleri “Kut”a sahiptir. Gök Tanrı kut ile beraber hükümdara “ülüş” de (iktisadi güç) vermiştir. “Kut”un **babadan oğla** kan bağıyla geçtiğine inanılmıştır. Kut inancına bağlı olarak ortaya çıkan gelişmeler şunlardır:

- **Saltanat** ve **hanedan** anlayışının ortaya çıkması
- **Hanedan** ailesinin **saygınlığının** yüksek olması
- Hükümdarın her **erkek** çocuğunun **hükümdar** olma hakkının olması
- **Veraset** hayatında **belirsizlik** yaşanması
- Devletin **hanedan** ailesinin **ortak malı** olarak kabul edilmesi

- **Taht kavgalarının** yaşanması
- **Devletin** kısa sürede **parçalanması**
- İkili teşkilatın uygulanması
- **Cihanşümül** (dünya hâkimiyeti) idealin görülmesi
- **Fetih** politikalarının izlenmesi

Türkler, “**ikili teşkilat**” ile ülkeyi doğu ve batı şeklinde ikiye ayırmıştır. Doğuyu; **Hükümdar**, batıyı ise hükümdarın kardeşi “**yabgu**” unvanıyla idare etmiştir. “**ikili teşkilat**” ve “**boylar federasyonu**”na dayalı yapılanma yönetiminde **merkeziyetçi yapının olmadığını** gösterir. İkili teşkilat, taht kavgasını önlemeyi ve yönetimi kolaylaştırmayı da amaçlar.

İslamiyet öncesinde **hükümdarlık sembolü** olarak kabul edilen bazı **uygulamalar** şunlardır:

- Örgin (taht)
- Nevbet (davul)
- Otağ (çadır)
- Tuğ (sancak)
- Yarlığ (ferman)
- Kılıç
- Kemer (kur)
- Kamçı (berge)
- Kotuz (sorguç)
- Yay

Otağ; kurvıçuvaç, Taht; orunluk, Davul; köbürge olarak da adlandırılır.

Hükümdarların kullandığı **unvanlar** ise şu şekildedir:

- Han
- Hakan
- Kağan
- İdikut
- İlteber
- Aytengri
- Erkin
- Kül Erkin
- Ay tengri
- Yabgu
- Tanhu
- Şanyü

Devletin başında bulunan hükümdarın bazı görevleri şunlardır:

- Devleti idare etmek
- Orduyu komuta etmek
- Töre yi uygulamak
- Halkın refahını sağlamak
- Ülkenin asayiş ve güvenliğini sağlamak

Halkın görev ve sorumlulukları ise şunlardır:

- Töre ye uygun davranmak
- Vergi vermek
- Askerlik yapmak

Hükümdara devlet idaresinde yardımcı olan kişiler ve özellikler şunlardır:	
Hatun	Hükümdarın eşi olup, ona vekillik yapar. Kurultay, toy, keneş, kengeş, meclislerine katılır ve de elçi kabul eder. Yasa değerindeki emirnamelerde hakanın dışında hatuna da imza yetkisi verilmiştir.
Yabgu	Hükümdarın kardeşi olup ülkenin batısını idare etmiştir.
Tigin	Hükümdar çocuğu, şehzade (tekin).
Şad	Devlet idaresinde görevli şehzade.
Vezer	Devlet yönetiminde hükümdara yardımcı olan kişi.
İnal	Şehzade eğitmeni, ataman.
Ayukı	Üyeleri hükümdar tarafından belirlenmiş hükümet, bakanlar kurulu. Kurultay kararlarını uygular.
Aygucı	Ayukının başında bulunan yönetici, üge. Kağan olmadığı zamanlarda "kurultay"a başkanlık yapar.
Buyruk	Ayukı üyesi, bakan.
Tutuk	Askerî vali.
Tudun	Vergi tahsildarı.
Sübaşı	Ordu komutanı.
Tamgacı	Dış işlerinden sorumlu kişi. Hükümdar mührünü kullanır.
Bitikçi	Yazı işlerinden sorumludur.
Ağılıg	Hazine işlerinden sorumlu kişi.
Otacı	Tabip, doktor. Emçi.

İslamiyet öncesinde ülke sorunlarının görüşüldüğü çeşitli meclisler bulunur. Meclislerin isim farklılıkları bulunsa da küçük detaylar dışında benzer işlevlere sahiptir.

- Toy Meclisi
- Kurultay
- Keneş
- Kengeş
- Ternek
- Seçkinler Meclisi (Avrupa Hunları)
- İhtiyarlar Meclisi (Hazarlar)
- Komenton (Peçenek)
- Millet Meclisi (Tuna Bulgarları)
- Nazırlar Meclisi (Tabgaçlar)

Kurultaya "kağan", "hatun", "vezirler", "boy beyleri", "üst düzey devlet görevlileri", "halkın önde gelenleri", katılır. Özel durumlarda "yabancı zümrelerin temsilcileri" de kurultayda yer almıştır. Kurultay mensuplarına "Toygun" denir. Boy beylerinin kurultaya katılması kağana **bağlılığın göstergesi** olarak kabul edilir. Kurultayın oturma düzeni hiyerarşik bir niteliğe sahiptir ve oturulan yer "**orunluk**" (makam) olarak adlandırılır. Kurultayın özellikleri şunlardır:

- **Kağan** başkanlığında toplanır. Kağan olmadığı zaman "Aygucı" başkanlık yapar.
- Hükümdarın **danışma meclisidir**. Bazı dönemlerde kağan kararlarını reddedecek kadar da güç kazanmıştır.
- Üst düzey devlet idarecilerini **yargılar**.
- Ülke idaresinin **töre**ye uygunluğunu sağlar. Kurultay kararları, "töre"nin oluşmasında etkilidir.
- **Hayvan sayımı** yapar.
- **Dinî tören** yapar.

Ordu

Göçebe hayat Türklerde **askerî** özellikleri **kuvvetlendirmiştir**. Bu sebeple Türkler "**asker millet**" olarak tanımlanmıştır. Savaş ihtimalinin kuvvetli olması, toplumun savaşa hazır hâlde tutulmasına sebep olmuştur. **Sürek avları**, Türklerin her an **savaş talimi** içinde olmasını sağlamıştır.

Türkler: "**Sahte ricat, hilal-turan**" taktiklerini uygulamıştır. Sahte ricat: Düşman kuvvetlerini yanıltmak için yapılan ordunun orta kısmının **taktiksel geriye çekilmesi**dir. Bu durum ordunun "hilal" şeklini almasına sebep olmuştur. Ordunun orta kısmının geriye dönerek saldırıya geçmesi, sağ ve sol kanatların da yarım daire olarak düşmanı içine almasıyla "turan" oluşmuştur. Bu taktik "**kurt kapanı**" olarak da adlandırılır.

İlk disiplinli Türk ordusunu Mete Han kurmuştur (MÖ 209). Mete Han, "**Islıklı ok**"u bulmuş ve de "**onluk sistemi**" uygulamıştır. Mete Han ordusu; tümenbaşı, binbaşı, yüzbaşı ve onbaşı şeklinde sınıflandırılarak idare etmiştir On bin atlıdan oluşan askeri birliğe "**tümen**" denilmiştir.

Ordu; "**sü**", asker; "**böri**" olarak adlandırılmıştır. Türklerde ordu hayatının özellikleri şunlardır:

- Kağan **başkomutandır**.
- **Tarkan, sübaşı** kağana yardımcı komutanlardır.
- **Keşif** ve yıpratma amaçlı yapılan seferlere "**yelme**" denir.
- **Hazar** Türkleri hariç, Türklerde ücretli ordu bulunmaz.
- **Peçenek** ve **Oğuzlar** Bizans ordusunda ücretli askerlik yapmıştır.
- **Mani dini barışçı bir din** olması ve de yerleşik hayata geçilmesini sağlaması sebepleriyle "savaşçı özellikleri" zayıflatmıştır.
- Savaş araçları arasında **ok, yay, kılıç, kalkan, gürz, tolga, eyer, at, sadak, mızrak, kargı, kemer** bulunur.
- **At**, Kaşgarlı Mahmut tarafından "**Türk'ün kanadı**" olarak tanımlanmıştır.

- Türkler, at hayvanından daha iyi faydalanmak için **pantolon**, **potin** ve **deri kuşağı** icad etmiştir. Üzengi, nal, gem ve eyer de “at”ın daha iyi kullanılmasını sağlamıştır. İskitler, “Üzengi”yi bulmuştur. **Avarlar**, üzenginin **Avrupa’ya taşınmasını** sağlamıştır.

Sosyal Yaşam

Göçebe hayat sebebiyle toprağın mülkü devletindir. Bu durum Türklerde toprak mülkiyetinden kaynaklı sosyal sınıflaşmanın oluşmasını engellemiştir. Feodal düzen yoktur. Göç hayatı yazın otların bol olduğu “**yaylak**”lar ile kışın korunaklı yer olan “**kışlak**”lar arasında gerçekleşmiştir. Yaylak ve kışlaklar arasında yaşanan yarı göçebe kültür “**bozkır kültürü**” ya da “**atlı nomad kültürü**” olarak da tanımlanır.

Yorum

Türklerde göç, tanımlı alanlar arasında gerçekleşmiştir. Bağımsız yaşama isteği, iç ve dış baskı, cihan hakimiyeti düşüncesi ise tanımlı olmayan alanlara göç etmeyi zorunlu kılmıştır.

Göçebe hayat, insanların birbirine olan ihtiyacını artırmıştır. Bu durum Türklerde sosyal **dayanışmayı** da kuvvetlendirmiştir. Acı ve mutlulukların paylaşımı toplumsal dayanışmayı kuvvetlendirir. Bu anlamda sosyal dayanışmayı kuvvetlendiren gelişmeler şunlardır:

- “**Toy**” adındaki zafer şölenleri
- “**Nevruz**” bayramı
- “**Yuğ**” denilen cenaze törenleri
- “**Han-ı yağma**” denilen uygulama ile hükümdarın misafirleri ağırladığı yeri onlara yağmalatması

Türklerde **cinsiyet ayrımı yoktur**. Kadınlar **sosyal** ve **siyasal** alanda etkindir. Ailenin mülkiyetinde anne ve baba ortaktır. Kadınlar, silahlı donanıma sahip olup, savaşlarda bir asker olarak da görev almıştır.

Türklerde “tek eşlilik” vardır. Aile içi evlilik olmaz. Çeyiz ve başlık parası gibi uygulamalar bulunur.

KAVRAM

- **Kün:** Halk
- **Budun:** Millet
- **Ög:** Anne
- **Kang:** Baba
- **Yumuş** (eğne): Çeyiz
- **Kaling:** Başlık parası
- **Törün:** Düğün yemeği

Hukuk

Göçebe hayat, hukukta cezaların **kısa** süreli ya da ölüm gibi katı olmasına sebep olmuştur. Hukuk kuralları göçebe yaşamın da etkisiyle “yazılı” değil, “**sözlü**”dür. Sözlü hukuk kurallarına “**töre**” denir. Yöneten ve yönetilenler arasındaki kurallara ise “**tüz**” denir.

Töreyle oluşturan unsurlar arasında kağan **emirleri**, **gelenekler** ve de **kurultay kararları** bulunur. Törenin değişmez unsurları arasında ise **adalet** (könilik), eşitlik (tüzlük), iyilik (uzluk), insanlık (kişilik) bulunur.

Yorum

- *Orhun Kitabeleri’nde on bir yerde “töre” kelimesi geçmektedir. Bu yerlerden altısında töre ve il (devlet) beraber yer almaktadır. Bu durum ülke yönetiminde “adalet”e çok önem verildiğini gösterir.*
- *Türklerde, “İl gider, töre kalır.” cümlesiyle; devlet organizasyonu, yaşanan siyasi gelişmeler neticesinde sona erse bile “töre”nin ebediliğini, yok olmayacağını ortaya koyar.*

İslamiyet öncesi Türk hukukunun önemli özellikleri şunlardır:

- Hukuk üstün ve **eşittir**.
- Teokratik (din esaslı) değildir, **laiktir**.
- Hükümdar yetkileri töre ile sınırlıdır.
- Törelere **söz eden** ilk yazılı belgeler **Orhun Anıtları**’dır.
- Yerleşik hayat ile birlikte hukukun yazılı hâle getirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu sebeple töreleri **yazılı** hâle getiren Türk devleti “**Uygurlar**” olmuştur. Uygurlar, aile, evlat, iş, ortaklık, kiralama, faiz, vakıf sözleşmelerine yer vermiştir.
- Cengiz Han, Türk töresini bir araya getirerek “**Yasaname-i Büzürg**”ü (Cengiz Yasası) oluşturmuştur.
- Kurultay, yüce divan niteliği taşır. Üst düzey yöneticileri yargılar.
- Mahkeme başkanlarına “**yargan**”, “**yargucu**” denir.
- Hazarlar kurdukları mahkemelerde Musevi, Hristiyan, Müslüman temsilcilere yer vermiştir. Bu şekilde adaletin tesisini sağlamaya özen göstermiştir.

Ekonomik Yaşam

Orta Asya, iklim ve coğrafya olarak tarım yapmaya elverişli değildir. Bu sebeple Türklerin temel geçim kaynağı hayvancılıktır. At, koyun, sığır, deve gibi hayvanlar yetiştirilmiştir. Konar göçer yaşam sürülmüştür. Türklerin ihraç ettikleri ürünler arasında et, deri, kösele vb. bulunurken; ithal ürünleri arasında; arpa, buğday, darı vb. bulunur. Yiyecekleri kurutulmuş et, pastırma şeklinde korumuşlardır. Türkler tarihte **konserve** yapan ilk millet olarak kabul edilir.